

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ وَفَقْنَا لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى

۱۳۸۲ / ۷ / ۲۰

دانشگاه تربیت معلم تهران

دانشکده ادبیات

گروه جغرافیا

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

عنوان:

بررسی تغییر و تحول نظام معیشت و سکونت عشایر

عرب در منطقه خرامه فارس

استاد راهنما: دکتر عباس بخشنده نصرت

استاد مشاور: دکتر محمد سلیمانی

دانشجو: سید اسدا... میرمحمود

ش.د: ۷۸۰۶۵۱۰

زمستان: ۸۱

۴۸۱۰۴

بررسی تغییر و تحول نظام معیشت و
سکونت عشایر عرب در منطقه خرامه فارس

تقدیم ہے:

سامان قافلہ ہستی:

ام ایہا، حضرت فاطمہ زہراؑ

پایان سبز قصہ دنیا:

یوسف زہرا، مہدیؑ

ستارگان کہکشان زندگی:

پدر و مادر عزیز و بزرگوارم

یاوران ہمیشگی ام:

برادرانم

و

ہمراہ زندگی:

ہمسرم

تقدیر و تشکر:

حمد و سپاس خدایی که انسان را آفرید و به او آموخت، آنچه را که نمی دانست و قلم را آفرید و علم را چراغ راه بشریت قرار داد.

اکنون که به توفیق الهی و تأییدات حضرت ولی عصر (عجل الله)، کار نگارش این رساله را به پایان می برم؛ به سان کلام مولا علی (ع) که می فرماید:

« مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا فَقَدْ سَيَّرَنِي عَبْدًا »

بر خود لازم می دانم که از تمامی عزیزانی که اینجانب را در این امر یاری نموده اند، تشکر و قدردانی نمایم. از آقایان:

دکتر عباس بخشنده نصرت استاد راهنمای محترم

دکتر محمد سلیمانی استاد مشاور محترم

دکتر بهلول علیجانی رئیس محترم گروه جغرافیا

و سایر اساتید محترم، دوستان عزیز و خانواده محترم که مرا در امر تحصیل یاری و همراهی نمودند، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم. توفیق و سلامتی همه عزیزان را از خداوند خواهانم.

چکیده

در ایران عشایر علاوه بر ویژگی معیشتی (دامپروری)، از دوره ساسانی تا آخر قاجاریه قدرت نظامی و سیاسی را نیز در دست داشته اند. این شیوه در دوره های مختلف دستخوش تغییراتی شده است ولی شدت و ضعف آن صرفنظر از رابطه مستقیم با دام و مرتع منشأ سیاسی و امنیتی و انتظامی داشته است.

جمعیت عشایری ایران طی دو قرن گذشته از ۵۰ درصد کل جمعیت در آغاز سده نوزدهم به حدود ۲ درصد یعنی ۱۳۱۰۰۰۰ نفر در سال ۱۳۷۷ رسیده است و ۲۳ میلیون رأس دام را در اختیار دارند. قلمرو زیست عشایر، قریب به یک میلیون کیلومتر مربع یعنی بیش از ۶۰ درصد سطح کشور را در بر می گیرد و ۲۷٫۵ درصد ارزش افزوده بخش دامپروری ایران را ایجاد می نمایند.

منطقه خرامه قسمتی از بخش کربال - خرامه جزء شهرستان شیراز می باشد. این منطقه جزء منطقه کوهستانی و عشایری زاگرس می باشد.

معیشت عشایر منطقه، دامداری با کوچ بلند بوده که بیش از ۳۰۰ کیلومتر می باشد. ویژگی سکونت عشایر منطقه بر پایه سکونت در سیاه چادر بوده است.

دلایل تغییر معیشت: افزایش دام و کاهش مرتع، دلایل سیاسی، دلایل امنیتی و انتظامی و جاذبه های زندگی شهری و روستایی.

عوامل دگرگونی سکونت: سیاست حکومت، ملی شدن مراتع، رواج کشاورزی جدید، افزایش بهداشت و افزایش زاد و ولد و جمعیت، اصلاحات اراضی، افزایش سرانه دام بر روی مراتع ایران، فقر و تنگدستی ایلات و عشایر و....

پیامدهای تحول معیشت: کاهش درصد عشایر در مقابل جمعیت شهری و روستایی، افزایش تعداد روستاها و ایجاد روستاهای جدید، تبدیل اراضی مرتعی به کشاورزی، کاهش تولیدات دامی، فروپاشی نظام سنتی ایلات، افزایش رفاه قشر عشایری، زمین دار شدن عشایر ایران و...

خط مشی جمهوری اسلامی در مورد آینده زندگی عشایر:

الف) حمایت از کوچ و تقویت و اصلاح آن برای عشایر متمایل به کوچ .

ب) اسکان تدریجی عشایر متمایل به اسکان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
الف	فهرست مطالب
ح	فهرست جداول
ط	فهرست نمودارها
ی	فهرست نقشه ها
۱	مقدمه
۲	فصل اول: طرح تحقیق
۲	۱-۱- بیان مسأله
۵	۱-۲- پیشینه تحقیق
۷	۱-۳- هدف تحقیق
۹	۱-۴- روش تحقیق
۱۰	۱-۵- مشکلات و موانع تحقیق
۱۱	۱-۶- تعریف و مفاهیم

صفحه	عنوان
۱۴	منابع فصل اول
۱۶	فصل دوم: زمینه ها و پیامدهای تحول نظام معیشت و سکونت عشایر در ایران
۱۶	۱-۲- مرور تاریخی تحول نظام معیشت و سکونت عشایر در ایران
۱۹	۲-۲- زمینه ها و علل تحول نظام معیشت و سکونت عشایر در ایران
۲۰	۳-۲- پیامدهای تحول نظام معیشت و سکونت عشایر در ایران
۲۲	منابع فصل دوم
۲۳	فصل سوم: ویژگی های طبیعی، جمعیتی، اقتصادی و کالبدی منطقه خرامه
۲۳	۱-۳- ویژگی های طبیعی
۲۳	۳-۱- موقعیت جغرافیایی و وسعت و حدود
۲۷	۳-۱-۲- نظام ناهمواری ها
۲۸	۳-۱-۳- ویژگی های آب و هوایی
۳۰	۳-۱-۴- منابع آب

صفحه	عنوان
۳۷	۳-۱-۵- ویژگی های خاک
۳۹	۳-۱-۶- پوشش گیاهی
۴۰	۳-۲- ویژگی های جمعیتی
۴۰	۳-۲-۱- منشاء جمعیت
۴۱	۳-۲-۲- تعداد جمعیت
۴۲	۳-۲-۳- ساختار جمعیت
۴۴	۳-۳- ویژگی های اقتصادی
۴۴	۳-۳-۱- شکل گیری و روند تحولات نظام معیشت در منطقه
۴۵	۳-۳-۲- ویژگی های اقتصادی منطقه در حال حاضر
۵۰	۳-۴- ویژگی های کالبدی
۵۰	۳-۴-۱- پیشینه سکونت گزینی در منطقه
۵۲	۳-۴-۲- اشکال عمده سکونت
۵۵	۳-۴-۳- عوامل مؤثر در شکل گیری سکونتگاهها و ویژگی آنها
۵۹	۳-۴-۴- طبقه بندی سکونتگاهها

صفحه	عنوان
۶۴	۳-۴-۵- تحولات کانونهای جمعیتی
۶۹	منابع فصل سوم
۷۱	فصل چهارم: نظام معیشت و سکونت عشایر عرب ایل خمسه از آغاز تا اوایل قرن چهاردهم هجری
۷۱	۴-۱- زمینه های تاریخی مهاجرت عشایر عرب به منطقه
۷۲	۴-۲- نحوه امرار معاش عشایر عرب
۷۲	۴-۳- ساخت و سازمان ایلی عشایر عرب
۷۵	۴-۴- نحوه سکونت عشایر عرب
۷۷	منابع فصل چهارم
۷۸	فصل پنجم: نظام معیشت و سکونت عشایر عرب ایل خمسه از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰
۷۸	۵-۱- تحولات سیاسی جامعه ایران در دوره رضا شاه و جایگاه ایلات و عشایر
۸۱	۵-۲- سیاست اسکان عشایر در منطقه
۸۲	۵-۳- ویژگی های معیشت عشایر در منطقه

صفحه	عنوان
۸۳	۴-۵- نظام سکونت عشایر در منطقه
۸۵	منابع فصل پنجم
۸۶	فصل ششم: نظام معیشت و سکونت عشایر عرب ایل خمسه از ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷
۸۶	۱-۶- ویژگی های سیاسی جامعه ایران بین سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲
۸۷	۲-۶- دگرگونی نظام معیشت و سکونت در عشایر عرب خرامه
۸۷	۱-۲-۶- تأثیر اصلاحات اراضی بر معیشت و سکونت در عشایر
۸۹	۲-۲-۶- تأثیر طرح های عمرانی بر معیشت و سکونت در عشایر
۹۱	۳-۲-۶- تأثیر معیشت و سکونت در عشایر بر شکل گیری شهر در منطقه
۹۳	۳-۶- پیامدها و نتایج این دوره
۹۴	منابع فصل ششم
۹۵	فصل هفتم: نظام معیشت و سکونت عشایر عرب ایل خمسه از انقلاب اسلامی تاکنون
۹۵	۱-۷- انقلاب اسلامی و جایگاه ایلات و عشایر

۹۹ ۲-۷- ویژگی های نظام معیشتی در عشایر عرب خمسه

۹۹ ۱-۲-۷- تولیدات دامی در عرب خمسه

۱۰۰ ۲-۲-۷- زراعت در عرب خمسه

۱۰۲ ۳-۲-۷- صنعت در عرب خمسه

۱۰۳ ۴-۲-۷- خدمات در عرب خمسه

۱۰۳ ۳-۷- ویژگی های نظام سکونت در عشایر عرب خمسه

۱۰۳ ۱-۳-۷- تکوین نظام یکجانشینی و شکل گیری انواع آبادیها

۱۰۵ ۲-۳-۷- اشکال عمده سکونت

۱۰۷ ۳-۳-۷- عوامل مؤثر بر دگرگونی های سکونت عشایر

۱۰۸ ۴-۳-۷- طبقه بندی سکونتگاهها

۱۱۰ ۵-۳-۷- تحول کانونهای جمعیتی و شکل گیری نقاط شهری

۱۱۱ منابع فصل هفتم

۱۱۲ فصل هشتم : جمع بندی و نتیجه گیری

۱۱۲ ۱-۸- جمع بندی و نتیجه گیری

صفحه	عنوان
۱۲۷	۸-۲- پیشنهادات
۱۳۰	منابع فصل هشتم
۱۳۲	چکیده انگلیسی
۱۳۴	منابع و مأخذ

فهرست جداول

شماره جدول	عنوان	صفحه
۱-۲	جمعیت کل کشور، جمعیت عشایر کوچرو و درصد جمعیت عشایر	۱۸
۱-۳	مشخصات سد درودزن	۳۴
۲-۳	وضعیت قناتهای موجود در منطقه	۳۷
۳-۳	تعداد جمعیت منطقه به تفکیک نقاط روستایی و شهری و درصد هر کدام	۴۲
۴-۳	نوع محصولات و اراضی زیر کشت آن محصول و مقدار تولید هر کدام در منطقه خرامه	۴۶-۴۷
۵-۳	تعداد دامهای پرورش یافته به روش سنتی موجود در منطقه	۴۹
۶-۳	جمعیت شهری خرامه بر طبق سرشماری سال ۱۳۳۵ - ۱۳۷۵	۶۵
۱-۴	سلسله مراتب قدرت در ایل خمسه.	۷۴
۱-۷	نوع محصول و اراضی زیر کشت آن محصول و مقدار تولید هر کدام در روستاهای عشایری منطقه	۱۰۱-۱۰۲